Το παιχνίδι και η τέχνη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο

Καλλιόπη Γουργιώτου, Εκπαιδευτικός ΠΕ 02, M.Sc
kgourgiotou@gmail.com

Περίληψη / Λέξεις-κλειδιά

Κατά το σχεδιασμό του Προγράμματος Σπουδών (ΠΣ 2011) για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο ελήφθη υπόψη ότι ο μαθητής-αναγνώστης είναι ένας έφηβος που βρίσκεται σε διαδικασία αναζήτησης και προσανατολισμού της εφηβικής ταυτότητας και πως το μάθημα της Λογοτεχνίας πρέπει να τον συντροφεύει στις αγωνίες και προσωπικές του αναζητήσεις. Με τις διδακτικές ενότητες που προτείνει το ΠΣ πολιορκεί την κοινωνική και ατομική εμπειρία των μαθητών, εκμεταλλεύεται ό,τι είναι οικείο και ευχάριστο στην έως τώρα αναγνωστική τους διαδρομή και δεν παραλείπει να δίνει προσοχή στις ψυχολογικές και κοινωνικές ανάγκες τους. Απορρίπτοντας την πρωτοκαθεδρία καθαρά γραμματολογικών και ιστορικών κριτηρίων, επιδιώκει να εξασφαλίσει το ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών. Δίνει την δυνατότητα σε κάθε εκπαιδευτικό να επιστρατεύσει τη δημιουργικότητά του και να προβεί σε συνδυασμούς που θα κάνουν το μάθημα περισσότερο ελκυστικό, ενδιαφέρον και αποτελεσματικό για τους δικούς του μαθητές. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόζει τις προτεινόμενες στο ΠΣ πρακτικές και να επιλέγει ποικίλες δραστηριότητες με παιγνιώδη διάθεση, ενώ ταυτόχρονα να αξιοποιεί έργα διάφορων πεδίων της τέχνης ως παράλληλα «κείμενα» προς τα διδασκόμενα. Στόχος είναι η επικοινωνία των ομηλίκων μέσα από την ανάγνωση και η δημιουργία διά βίου σχέσης με το βιβλίο και το διάβασμα.

Ενδεικτικές πρακτικές για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας που προτείνονται στο ΠΣ είναι η μέθοδος σχεδίων εργασίας (project), η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, η δημιουργική χρήση των ΤΠΕ περιλαμβάνοντας και την πολυμεσική παρουσίαση των εργασιών των μαθητών και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων, κι ακόμη η παρουσίαση ολόκληρων βιβλίων από ομάδες μαθητών. Αυτές οι πρακτικές όχι μόνο οδηγούν τους μαθητές στις ατραπούς της τέχνης, αλλά τους καθιστούν τους ίδιους δημιουργούς της. Τέλος, προτείνονται δραστηριότητες με παιγνιώδη διάθεση, όπως αυτές της διερευνητικής δραματοποίησης (Παγωμένες εικόνες, Καρέκλα των αποκαλύψεων, Μια μέρα στη ζωή, Μανδύας του ειδικού, Μεταμόρφωση, Δραματοποιημένη αφήγηση, Θέατρο φόρουμ κ.ά.), η οπτικοποίηση κειμένων με φωτογραφίες, κολάζ κι έργα ζωγραφικής, η δημιουργία «πινακοθήκης», έκθεσης ή σχολικού λογοτεχνικού περιοδικού ή ιστολογίου κ.ά.

- **Λέξεις-κλειδιά:** παιχνίδι, τέχνη, ενεργητική συμμετοχή, αλληλεπίδραση, δραστηριότητες ΠΣ

1.Εισαγωγή

- Το νέο Π.Σ., χωρίς να απαξιώνει τα εν χρήσει σχολικά ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων, δεν τα θεωρεί αποκλειστικό εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας ούτε προτείνει τη συγγραφή νέων. Αντίθετα, συνιστά τη χρήση μιας ποικιλίας κειμένων, κάποια από τα οποία μπορεί να προέρχονται από τα σχολικά ανθολόγια, μαζί με ολόκληρα λογοτεχνικά βιβλία, αλλά και άλλα είδη «κειμένων» τα οποία, ευρισκόμενα στις παρυφές της λογοτεχνίας, κτίζουν ένα γόνιμο διάλογο μαζί της, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να ελκύσουν τους νεαρούς αναγνώστες και να τους ασκήσουν σε νέους γραμματισμούς (visual, media, computer literacy), όπως κόμικς, κινηματογραφικές ταινίες, τραγούδια. Σκοπός δηλαδή είναι να φέρει το μαθητή σε επαφή με την τέχνη γενικότερα κι όχι αποκλειστικά με τη λογοτεχνία κι αυτή μάλιστα αποσπασματικά.
- Το νέο Π.Σ. είναι δομημένο έτσι ώστε να συνθέτει μια ποικιλία κειμένων, μικρών και μεγάλων, σε διδακτικές ενότητες με σαφή σκοποθεσία και δραστηριότητες για τους μαθητές, χωρίς όμως να επιβάλλει συγκεκριμένα κείμενα (ΠΣ σ.24). Αντιμετωπίζει τη λογοτεχνία ως ένα επικοινωνιακό συμβάν και τη διδασκαλία ως μία μεσολαβητική πράξη που επιδιώκει να διευκολύνει αυτήν την επικοινωνιακή σχέση και σκοπό έχει τη δημιουργία ενός κριτικού αναγνώστη, που θα μπορεί να διαλεχθεί με το κείμενο και θα έχει τη δυνατότητα να αιτιολογήσει την προσωπική ερμηνεία του αλλά και τις ερμηνείες των συναναγνωστών του.

1.Εισαγωγή(2)

Κατά το σχεδιασμό του προγράμματος ελήφθη σταθερά υπόψη «το γεγονός πως ο μαθητής-αναγνώστης δεν είναι ο «ιδανικός» αναγνώστης, αλλά ένας έφηβος που βρίσκεται σε μία διαδικασία αναζήτησης και προσανατολισμού της εφηβικής ταυτότητας… και πως το μάθημα της λογοτεχνίας πρέπει να συντροφεύει το νεαρό αναγνώστη στις αγωνίες και προσωπικές του αναζητήσεις και όχι να μετατρέπεται απλώς σε ένα μάθημα εισαγωγικό για την επιστήμη της φιλολογίας». Οι συντάκτες του νέου προγράμματος σπουδών, επομένως, βασισμένοι σε αρχές και πορίσματα διαφόρων επιστημονικών πεδίων, όπως η θεωρία της λογοτεχνίας, η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, η ερμηνευτική και κριτική παιδαγωγική και η ψυχολογία, δίνουν έμφαση στις βασικές ανάγκες και χαρακτηριστικά της εφηβικής ηλικίας την ανάγκη αυτογνωσίας και την άσκηση κριτικής. Με τις διδακτικές ενότητες που προτείνουν στο Γυμνάσιο, ουσιαστικά πολιορκούν την κοινωνική και ατομική εμπειρία των μαθητών και επιδιώκουν την προσεκτική ενασχόλησή τους με επιμέρους παραμέτρους που στοιχειοθετούν την εμπειρία αυτή (π.χ. έννοια του χωροχρόνου, της υποκειμενικότητας). Παράλληλα, εκμεταλλευόμενοι ό,τι είναι οικείο και ευχάριστο στην έως τώρα αναγνωστική τους διαδρομή, δεν παραλείπουν να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ψυχολογικές και κοινωνικές ανάγκες των έφηβων μαθητών.

Επιπλέον, διδάσκουμε τον μαθητή με την υποκειμενικότητά του, δηλαδή την κοινωνική του προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς του, τη θρησκευτική και εθνική του ταυτότητα, το φύλο και τα ιδιαίτερα προβλήματά του. Στην ίδια τη σχέση μας με τη λογοτεχνία ανακαλύπτουμε έναν κώδικα συμπεριφοράς, ένα ηθικό κανόνα επικοινωνίας και συνδιαλλαγής με τον πολιτισμικό Άλλο.

1.Εισαγωγή(3)

Απορρίπτοντας, λοιπόν, τη σημερινή πρωτοκαθεδρία καθαρά γραμματολογικών και ιστορικών κριτηρίων, οι συγγραφείς του ΠΣ «συγκρότησαν διδακτικές ενότητες οι οποίες αφορούν σε συγκεκριμένες πλευρές της ιστορικής πολιτισμικής εμπειρίας του σύγχρονου μαθητή, επιθυμώντας να εξασφαλίσουν το ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή τους»(ΠΣ σ.77). Οι διδακτικές ενότητες που προτείνονται είναι οι εξής:

Α΄ τάξη: Σχολική ζωή/Εικόνες της Ελλάδας στην ποίηση/Φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον

Β΄τάξη: Πορτρέτα εφήβων/Ετερότητα στη λογοτεχνία/Θέατρο

Γ΄τάξη: Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα/Χιούμορ-σάτιρα/Άτομο και κοινωνία

Η επιλογή των κειμένων από τις ενότητες αυτές θα πρέπει να βασιστεί στην πεποίθηση πως για τη διδακτική της λογοτεχνίας η χρήση του κειμένου είναι συχνά πιο σημαντική από το ίδιο το κείμενο, καθώς και στην άποψη πως τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα των εφήβων πρέπει να λαμβάνονται σταθερά υπόψη μας (ΠΣ σ.77-79).

1.Εισαγωγή(4)

Με γνώμονα τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την ηλικία και την ψυχολογία τους και οι εργασίες τους καλό είναι να είναι ποικίλες, γραπτές και προφορικές, ομαδικές και ατομικές. «Βασικός στόχος των εργασιών είναι να ξεκινούν οι μαθητές ως ερμηνευτές ενός κειμένου ή μίας ομάδας κειμένων και να γίνονται στη συνέχεια ερμηνευτές της ερμηνείας τους και της ερμηνείας των συμμαθητών τους. Η δημιουργία της ομάδας αναγνωστών μέσα στη σχολική τάξη αλλά και έξω από αυτήν –με την ηλεκτρονική επικοινωνία μαθητών διαφορετικών σχολείων που ασχολούνται με την ίδια θεματική– φιλοδοξεί να ενθαρρύνει την επικοινωνία των ομηλίκων μέσα από την ανάγνωση και τη δημιουργία διά βίου σχέσης με το βιβλίο και το διάβασμα. Οι ανάγκες της σχολικής τάξης και η δημιουργικότητα του κάθε εκπαιδευτικού μπορούν να οδηγήσουν σε συνδυασμούς που θα κάνουν το μάθημα περισσότερο ελκυστικό, ενδιαφέρον και αποτελεσματικό για τους δικούς του μαθητές» (ΠΣ σ.79). Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αν ο εκπαιδευτικός δώσει μια ευχάριστη νότα και παιγνιώδη διάθεση στη διδασκαλία και στις εργασίες που θα επιλέξει για τους μαθητές του και προωθεί τη συνεργασία των ομάδων μέσα από την ανάθεση ρόλων και ευθυνών στα μέλη των ομάδων. Η αλληλεπίδραση των μαθητών έχει τη δύναμη να αποβάλλει την ανιαρότητα της παραδοσιακής διδασκαλίας.

Ακολουθούν πρακτικές που επισημαίνονται από το ΠΣ και στόχο έχουν να εισάγουν το παιχνίδι στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και να ωθήσουν τους μαθητές να εντρυφήσουν σε διάφορα πεδία της τέχνης.

2.Προτεινόμενες πρακτικές στο Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας

2.1.Διδασκαλία της λογοτεχνίας και ΤΠΕ

2.2. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας (project) και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος

2.3. Η παρουσίαση βιβλίου

2.1.Διδασκαλία της λογοτεχνίας και ΤΠΕ

Στις σελίδες 28-29 του ΠΣ επισημαίνεται ότι «ο οποιοσδήποτε εκσυγχρονισμός του μαθήματος προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης και δημιουργικής χρήσης των ΤΠΕ θα πρέπει να ξεκινήσει από έναν αναπροσδιορισμό των σκοπών και των μεθόδων της διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Αν δεχόμαστε ότι η λογοτεχνία αποτελεί το κατάλληλο όχημα για να ενταχθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στο σύγχρονο πολιτισμό, να ζυμωθούν με τα προβλήματα της εποχής τους, να ασκηθούν στα εν χρήσει μέσα και στους κώδικες επικοινωνίας και, προπαντός, να δουν το σύγχρονο πολιτισμό κριτικά και δημιουργικά, να μετατραπούν από παθητικοί χρήστες σε δραστήριους παραγωγούς πολιτισμού, τότε είναι προφανές ότι οι ΤΠΕ είναι μέρος του σύγχρονου πολιτισμού και ο ρόλος τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατος. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, είναι η θύρα προς τον ψηφιακό κόσμο της εποχής μας, προς την ψηφιακή επικοινωνία η οποία δημιουργεί νέους τύπους «κειμένων», νέες πρακτικές παραγωγής, διάδοσης και πρόσληψης της λογοτεχνίας. Σε ένα σύγχρονο, ψηφιακό σχολείο, οι ΤΠΕ θα μπορούσαν να βοηθήσουν, με την παραπάνω προοπτική, στην ανανέωση όλων των σημείων της διδακτικής διαδικασίας: από το πώς φθάνουν τα λογοτεχνικά κείμενα στα χέρια των μαθητών μέχρι την ενδυνάμωση των πολιτισμικών αποσκευών και του ορίζοντα προσδοκιών τους˙ από την ανάπτυξη των τρόπων επικοινωνίας μεταξύ τους και της ομαδικής διαπραγμάτευσης του νοήματος των κειμένων μέχρι την πολυμεσική παρουσίαση των ερμηνειών τους και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων».

2.1.Διδασκαλία της λογοτεχνίας και ΤΠΕ(2)

Πιο συγκεκριμένα η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να εισάγει το παιχνίδι στη διαδικασία της διδασκαλίας , να φέρει το μαθητή πιο κοντά στην τέχνη, αλλά και να καταστήσει και τον ίδιο το μαθητή παραγωγό προϊόντων τέχνης. Τέτοιοι τρόποι είναι για παράδειγμα οι εξής:

- η αξιοποίηση του επεξεργαστή για την παραγωγή πρωτότυπων κειμένων από τους μαθητές («δημιουργική γραφή»),
- η αξιοποίηση των πολυμέσων για την κατασκευή από τους μαθητές πολυτροπικών λογοτεχνικών κειμένων,
- η μεταγραφή ενός λογοτεχνικού κειμένου σε υπερκείμενο,
- καθώς και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ασύγχρονης επικοινωνίας και των ιστολογίων για την ευκολότερη συνεργασία των μαθητών, τη σύνταξη από κοινού κειμένων και τη διαπραγμάτευση του νοήματος.

Έτσι μπορεί να επιτευχθεί η επαφή του μαθητικού κοινού με περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα από τα διαθέσιμα στα σχολικά ανθολόγια. Δίνονται οι δυνατότητες στους μαθητές να κατανοήσουν την κατασκευή των λογοτεχνικών κειμένων, επεμβαίνοντας σ’ αυτά με τροποποιήσεις και πειραματιζόμενοι με τη δημιουργική γραφή. Προωθείται η συνεργασία τους στην κατεύθυνση της διαπραγμάτευσης και συνοικοδόμησης του νοήματος (forum, blog, facebook, twitter, wikis) και αναπτύσσονται οι συνθετικές και κριτικές ικανότητες των μαθητών με διαθεματικές εργασίες, πολυμεσικά παρουσιασμένες.

2.2. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας (project) και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος

Η μεθοδολογική προσέγγιση που προτείνεται στα ΠΣ βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη διδασκαλία σε ομάδες και τη μέθοδο project (ΠΣ σ.30-32 και ΠΣ-Οδηγός εκπαιδευτικού σ.7, 12-17 και 81-83). Δύο μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας που καλλιεργούν τη συνεργασία, την ομαδικότητα και προσφέρουν δυνατότητα συμμετοχής και κινητοποίησης στους αδύναμους και τους αδιάφορους μαθητές και μαθήτριες. Προωθούν την ενεργητική μάθηση, ενθαρρύνουν την ανάδειξη ενδιαφερόντων, συντελούν στην αναβάθμιση της αυτο-εικόνας και της αυτοπεποίθησης των μαθητών, δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους στην ομάδα και δίνουν, επίσης, την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να αυτενεργεί. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η μέθοδος project μπορούν να διευκολύνουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και την εναρμόνιση διαφορετικών αναγκών, επιπέδων και «γλωσσών», κάτι που η μετωπική διδασκαλία αδυνατεί να αντιμετωπίσει. Οι μαθητές, όταν εργάζονται σε ομάδες παρουσιάζουν τις προσωπικές τους απόψεις και τα συμπεράσματά τους, αναπτύσσουν κριτική σκέψη, βελτιώνουν τον προφορικό τους λόγο. Σε συνδυασμό με τη μέθοδο project, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία δίνει στους μαθητές την αίσθηση της ενεργού συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία, βελτιώνει τις επικοινωνιακές συνθήκες, αυξάνει το σεβασμό των μαθητών για τους συμμαθητές τους και συμβάλλει στην αποδοχή της ετερότητας. Η διδασκαλία σε ομάδες και η μέθοδος project αναδεικνύουν τα ταλέντα και τις ικανότητες των μαθητών: τόσο των ‘ικανών’, όσο και των ‘αδύνατων’.

2.2.1. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας project (1)

Η μέθοδος σχεδίων εργασίας (project) είναι μία ανοιχτή διαδικασία μάθησης τα όρια και οι διαδικασίες της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Αποτελεί έναν τρόπο ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχει αποφασιστικά όλη η τάξη. Η βασική δομή της μεθόδου project συνίσταται στα ακόλουθα στάδια:

- 1) Έναρξη του project με χαρακτηριστικό την αδέσμευτη έκβαση: η πρόταση για διεξαγωγή ενός project και η σχετική συζήτηση δεν εξασφαλίζουν τη σίγουρη διεξαγωγή του. Όλοι οι συμμετέχοντες αποφασίζουν αν συμφωνούν για τη διεκπεραίωσή του.
- 2)Ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την πρωτοβουλία: καθορισμός χρονικών ορίων και κανόνων διεξαγωγής
- 3)Από κοινού διαμόρφωση των πλαισίων δράσης που οδηγεί στον ακριβή και λεπτομερή προγραμματισμό των ενεργειών.
- 4)Υλοποίηση όσων έχουν προγραμματιστεί-εκτέλεση project: Το στάδιο αυτό διακόπτεται από τα διαλείμματα ενημέρωσης και ανατροφοδότηση και παίρνει τον περισσότερο χρόνο.
- 5) Περάτωση του project.
- 6)Κατά τη διάρκεια του project παρεμβάλλονται: διαλείμματα ενημέρωσης και διαλείμματα ανατροφοδότησης. Κατά τη διάρκειά τους τα μέλη συζητούν, σχολιάζουν κριτικά τις ενέργειές τους καθώς και τους όρους και το πλαίσιο των διαπροσωπικών σχέσεων. Θέτουν στο προσκήνιο ασυμφωνίες, παράπονα και προσπαθούν να λύσουν τυχόν προβλήματα που δυσχεραίνουν τη συνέχιση των εργασιών τους. Το στάδιο αυτό μετατρέπει το project σε παιδαγωγική πράξη με ευρύτερη μορφωτική αξία.

Με βάση τα παραπάνω στάδια οι μαθητές και μαθήτριες κάνουν τη σύνδεση σχολείου-πραγματικότητας και αποκτούν χρήσιμες κοινωνικές δεξιότητες. Απώτερος σκοπός είναι να συνεργάζονται, να σκέφτονται ομαδικά, να εργάζονται για έναν κοινό σκοπό, καθώς και να θέτουν οι ίδιοι και οι ίδιες τις δημοκρατικές διαδικασίες και τους κανόνες τους οποίους στη συνέχεια πρέπει να τηρούν.

2.2.1. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας project (2)

Με την υιοθέτηση της μεθόδου project γίνεται μεταφορά βάρους από τη διδασκαλία στη μάθηση και στην ανακάλυψη, τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων τους (ανακαλυπτική μάθηση-discovery learning), την ομαδική εργασία των μαθητών, τη συνέχεια της σχολικής εργασίας σε περισσότερη από μία σχολική ώρα, την τελική της παρουσίαση στην στενότερη (τάξη ή και σχολείο) ή και ευρύτερη κοινότητα (γειτονιά, πόλη), την αλλαγή του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και εμψυχωτή της σχολικής εργασίας. Με τη μέθοδο project πριμοδοτείται η παραγωγή πρωτότυπου υλικού, η έρευνα στο 'πεδίο' (για την περίπτωσή μας πεδίο συνιστούν οι προφορικοί πληροφορητές τραγουδιών, παραμυθιών, κ.ο.κ.) ή τις βιβλιοθήκες, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα εντός της οποίας αυτό λειτουργεί. Επίσης, αναδεικνύει τα ταλέντα και τις ικανότητες όλων των μαθητών: τόσο των 'ακαδημαϊκά ικανών', όσο και των 'αδύνατων' μαθητών: αναδεικνύει αυτούς που γράφουν και μιλούν ορθά, αλλά και αυτούς που εκφράζονται αμήχανα ή και ποιητικά, αυτούς που είναι οργανωμένοι αλλά και τους αφηρημένους ονειροπόλους, τους χειρωνακτικά ικανούς αλλά και τους λιγότερο ικανούς, τους κοινωνικούς αλλά και τους στοχαστικούς μαθητές, τους έξυπνους αλλά και τους λιγότερο έξυπνους, τους επιδέξιους αλλά και τους αδέξιους. Το project λειτουργεί ως μικρογραφία της κοινωνίας και βασίζεται σε δύο πολύ σημαντικές αρχές: την αρχή της κοινωνικής συσχέτισης και αλληλεπίδρασης και την αρχή της διεπιστημονικότητας.

2.2.1. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας project (3)

Πιο συγκεκριμένα η μέθοδος project μπορεί να εφαρμοστεί στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας κατά διδακτική ενότητα. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των ενοτήτων μας αναπτύσσεται σε φάσεις, με διακριτή στοχοθεσία στην καθεμία. Οι φάσεις είναι τρεις:

- **Πριν από την ανάγνωση**. Η φάση αυτή «χτίζει τις γέφυρες» μεταξύ των κειμένων και των μαθητών και μαθητριών μας. Σε αυτή τη φάση εισαγάγουμε τους μαθητές στο θέμα της διδακτικής ενότητας επιστρατεύοντας τα προσωπικά τους βιώματα, τις προηγούμενες γνώσεις τους (σχολικές και εξωσχολικές), τις παραστάσεις και τις εμπειρίες τους. Γίνονται συζητήσεις στην τάξη και διάφορες δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, συνήθως ερευνητικής φύσεως (σε μη λογοτεχνικές πηγές ή στο πεδίο). Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά), αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (σύντομες ιστορίες, παραμύθια, ποιήματα και τραγούδια) που διαβάζονται μέσα στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση που θα ακολουθήσει.

2.2.1. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας project (4)

- **Κυρίως ανάγνωση**. Εδώ οι μαθητές και οι μαθήτριες διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σπίτι τους. Μεγάλη βοήθεια και κίνητρα θα προσφέρει προς την κατεύθυνση αυτή η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο ή στην τάξη, στην οποία μπορεί να καταφεύγει το μαθητικό κοινό σε ολοήμερη βάση. Η ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών βιβλίων μπορεί να ενταχθεί σταθερά και ομαλά στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσα ακριβώς από τη μεθόδευση της διδασκαλίας σε διδακτικές ενότητες-project. Στη φάση της κυρίως ανάγνωσης αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται ως εξής: η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. Έτσι, λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία, καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα κείμενο που να ταιριάζει στις δυνατότητές της και στις επιθυμίες της. Στο πλαίσιο της ομάδας, οι μαθητές και οι μαθήτιρες αλληλοβοηθούνται και διαπραγματεύονται το νόημα του κειμένου.

2.2.1. Η μέθοδος σχεδίων εργασίας project (5)

Οι εργασίες που συνοδεύουν την παρουσίαση του κειμένου σχετίζονται στενότερα ή ευρύτερα με το κείμενο, λ.χ. επιδιώκουν οι μαθητές να αναπτύξουν αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη προσωπική άποψη γι' αυτά που διαβάζουν, να αναγνωρίζουν τα διάφορα πολιτισμικά στοιχεία στα κείμενα και να προσδιορίζουν την ιστορικότητά τους. Να περιγράφουν και να ερμηνεύουν την εποχή, το κοινό και τις συνθήκες παραγωγής ενός έργου, να επισημαίνουν τους συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς και τις αξίες που εκφράζονται από τους ήρωες, να διατυπώνουν προτάσεις και πιθανές λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, όσο και για τις επιλογές που πρέπει να πραγματοποιήσουν, να συγκρίνουν κείμενα (λογοτεχνικά και οπτικο-ακουστικά, πεζά και ποιητικά). Άλλες εργασίες αναπτύσσουν δεξιότητες εικονοποίησης, δραματοποίησης λογοτεχνικών κειμένων και λεκτικοποίησης οπτικο-ακουστικών κειμένων. Άλλες εστιάζουν στην οπτική γωνία του αφηγητή, στη συγκεκριμένη στάση ζωής στην οποία παραπέμπει και ζητούν να σχολιάσουν τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης και τις αξίες των ηρώων.

- **Μετά την ανάγνωση.** Στη φάση αυτή οι μαθητές παράγουν το δικό τους λόγο γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Με τις τελικές αυτές δραστηριότητες, άλλοτε πιο κοινωνικές και δημόσιες και άλλοτε πιο εσωστρεφείς, ολοκληρώνεται η διδακτική ενότητα, δηλ. το project.

2.2.2. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Έτσι ονομάζεται η διδασκαλία σε ομάδες, όταν δηλαδή οι μαθητές μιας τάξης χωρίζονται σε ομάδες των 3-5 ατόμων και αναλαμβάνουν ομαδικά να φέρουν εις πέρας κάποιες εργασίες. Στο πλαίσιο της ομάδας, κάθε μαθητής αναλαμβάνει κάποιο ρόλο ή κάποια επιμέρους εργασία και όλη η ομάδα μαζί κάνει την τελική σύνθεση.

Οι ωφέλειες της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας είναι πολλές: δίνει την ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργητικά, να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους στην ομάδα, ενώ μπορεί να δίσταζαν προηγουμένως μπροστά σε ολόκληρη την τάξη, συμβάλλει στην ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων των μαθητών, δίνει την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να αυτενεργεί, να ενδυναμώνει το ενδιαφέρον των μαθητών για το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο, οι μαθητές μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο, αναπτύσσουν κριτική σκέψη κι αποκτούν δημοκρατική συμπεριφορά. Καθώς η κάθε ομάδα θα μελετήσει διαφορετικό κείμενο, δίνονται κίνητρα για ανάγνωση, αφού οι μαθητές ακούν τους συμμαθητές τους να παρουσιάζουν και να συστήνουν λογοτεχνικά βιβλία. Ειδικά για τάξεις με διαφοροποιημένο πολιτισμικά μαθητικό πληθυσμό, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία μπορεί να διευκολύνει τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και την εναρμόνιση πολλών και διαφορετικών αναγκών, επιπέδων και «γλωσσών», κάτι που η μετωπική διδασκαλία αδυνατεί να αντιμετωπίσει.

2.2.2. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία(2)

Πώς όμως γίνεται ο χωρισμός σε ομάδες; Οι ομάδες μπορεί να είναι ομοιογενείς ή ανομοιογενείς, σταθερές ή μεταβλητές, ελεύθερες ή καθορισμένες. Σε μάθημα λογοτεχνίας, όμως, οι ομάδες είναι συνήθως καλό να σχηματίζονται με κριτήριο το ενδιαφέρον των μαθητών μας για τα προτεινόμενα για διδασκαλία κείμενα αλλά και τις φιλικές σχέσεις μεταξύ τους. Διότι, σημαντικό για να λειτουργήσει μια ομάδα ανάγνωσης είναι να νιώθουν οι μαθητές άνεση και ασφάλεια μεταξύ τους, έτσι ώστε να μπορούν να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες και να μοιραστούν εκτιμήσεις. Από την άλλη, σε μάθημα λογοτεχνίας πάλι, μπορεί να αναθέσουμε σε μικτές ομάδες αγοριών-κοριτσιών ή σε αμιγείς ομάδες αγοριών και κοριτσιών να επεξεργαστούν κείμενα που έχουν «έμφυλο» προβληματισμό και θεματική, προκειμένου να δούμε τον τρόπο πρόσληψης των κειμένων από παιδιά διαφορετικών φύλων. Σταθερός γνώμονας για την εργασία σε ομάδες είναι να μην διατηρηθούν οι ίδιες στη διάρκεια όλης της σχολικής χρονιάς, έτσι ώστε να δοθεί η ευκαιρία σε όλα τα παιδιά να συνεργαστούν μεταξύ τους και να μη δημιουργηθούν «κλίκες», ούτε να ενισχυθούν περισσότερο από όσο πρέπει οι ήδη υπάρχουσες φιλίες.

Ακολουθεί η εργασία στις ομάδες, με την οργάνωση της εργασίας και την ανάληψη διάφορων ρόλων από τους μαθητές. Ακολουθεί συστηματοποίηση των αποτελεσμάτων με όλη την τάξη, με παρουσίαση της εργασίας κάθε ομάδας, συζήτηση, συσχέτιση και επεξεργασία των εργασιών, ανακεφαλαίωση, σύνοψη των συμπερασμάτων. Τέλος, ακολουθεί η αξιολόγηση της εργασίας από τους ίδιους τους μαθητές ή από τους συμμαθητές τους.

Ο ρόλος του δασκάλου είναι καθοδηγητικός, συμβουλευτικός και βοηθητικός. Εδώ ο εκπαιδευτικός κινείται σε μία πολύ λεπτή ισορροπία: δεν πρέπει να χάσει τον έλεγχο της τάξης αλλά ούτε και να είναι ο εκπαιδευτικός υπερβολικά καθοδηγητικός. Στην τελευταία φάση, της αξιολόγησης της εργασίας, ο ρόλος του δασκάλου διαφοροποιείται, αναλόγως με τη φύση της εργασίας. Σε κάθε περίπτωση πάντως υποβοηθά τους μαθητές να αξιολογήσουν τις εργασίες τους και να αντιληφθούν εάν πέτυχαν το σκοπό τους (ΠΣ-Οδηγός για τον εκπαιδευτικό σ.83-86).

2.3. Η παρουσίαση βιβλίου(1)

Μια σημαντική, ίσως η σημαντικότερη, πρακτική που εισάγει το νέο ΠΣ είναι η παρουσίαση ενός ολόκληρου βιβλίου από ομάδα μαθητών στην υπόλοιπη τάξη. Μπορεί να είναι μυθιστόρημα, διήγημα, εικονογραφημένη ιστορία, κόμικ μεγάλης έκτασης, θεατρικό έργο.

Ο σκοπός της είναι πολύ ουσιαστικός: να δώσει την ευκαιρία στους μαθητές να επεξεργαστούν μέσα στην ομάδα τους ένα ολοκληρωμένο λογοτεχνικό έργο και να διαπραγματευτούν το νόημα σε μια διάρκεια χρόνου, καθώς θα ετοιμάζουν την παρουσίασή τους· ταυτόχρονα, να δώσει την ευκαιρία σε ολόκληρη την τάξη να γνωρίσει περισσότερα λογοτεχνικά έργα τα οποία να συγκρίνει μεταξύ τους. Έτσι, ο κάθε μαθητής κατά τη διάρκεια του τριμήνου, θα ασχοληθεί μεν ιδιαίτερα με ένα βιβλίο, αλλά θα ακούσει τις παρουσιάσεις άλλων πέντε, έξι ή επτά βιβλίων ανάλογα με το πόσες ομάδες μαθητών θα δημιουργηθούν. Συχνά συμβαίνει οι παρουσιάσεις να λειτουργούν και ως κίνητρο για μελλοντική ανάγνωση του βιβλίου.

2.3. Η παρουσίαση βιβλίου(2)

Η παρουσίαση προτείνεται να έχει τα εξής διακριτά μέρη:

α)Σύντομη αναφορά στα βασικά στοιχεία μιας ιστορίας (τόπος, χρόνος, βασικά γεγονότα της πλοκής, η δομή του βιβλίου, το θέμα του κλπ.)

β)Ανάγνωση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από το βιβλίο. Τα παιδιά της ομάδας παρουσίασης έχουν επιλέξει 2-3 αποσπάσματα από το βιβλίο που τους άρεσαν ιδιαίτερα.

γ)Στο τρίτο μέρος τα παιδιά της ομάδας παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των ερευνητικών τους εργασιών, αλλά κυρίως εκφράζουν τις ερμηνείες, τις απόψεις, τις εκτιμήσεις τους για το θέμα του βιβλίου, για τους ήρωες.

(ΠΣ-Οδηγός για τον εκπαιδευτικό σ.86-88)

3. Προτεινόμενες δραστηριότητες που εμπλέκουν την τέχνη και το παιχνίδι στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης
3.2. Άλλες Δραστηριότητες

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης (1)

Πρόκειται για μια αυτοσχέδια συμμετοχική διαδικασία διερεύνησης ενός θέματος (Παπαδόπουλος, 2007), παρμένου από την κοινωνική πραγματικότητα, με στόχο τη βαθύτερη κατανόηση του εαυτού μας και του κόσμου που μας περιβάλλει. Είναι μια μορφή θεατρικής τέχνης με καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές, υποδυόμενοι ρόλους, αντιμετωπίζουν διλήμματα ή προβλήματα, δρουν, αποφασίζουν και αναστοχάζονται τις πράξεις τους (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Είναι ένα διδακτικό μέσο με σκοπό α) να εξοικειωθούν οι μαθητές με διάφορα κοινωνικά ζητήματα και πρακτικές που σχετίζονται με τα θέματα των διδακτικών ενοτήτων που προβλέπει το νέο ΠΣ, β) να εκφράσουν τις εμπειρίες τους και να τις συνδέσουν με τα λογοτεχνικά κείμενα που θα διαβάσουν, γ) να εκφράσουν την ανταπόκριση και τις ερμηνείες τους για τα λογοτεχνικά κείμενα. Μπορεί, επομένως, να χρησιμοποιηθεί και στις τρεις φάσεις του project (πριν από την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση).

Για να χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο της δραματοποίησης χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε κάποια βασικά στοιχεία του θεάτρου και στη συνέχεια να αναφέρουμε μερικές από τις τεχνικές δραματοποίησης που θα μας βοηθήσουν να κάνουμε πράξη τη μέθοδο της δραματοποίησης.

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(2)

Τα στοιχεία του θεάτρου είναι:

α) το δραματικό περιβάλλον που αποτελεί το μυθοπλαστικό κόσμο μέσα στον οποίο εκτυλίσσεται η δραματική δραστηριότητα. Πρέπει να είναι σαφώς οριοθετημένο, να ανταποκρίνεται στις εμπειρίες των παιδιών, να μην είναι ανακόλουθο στην κυριολεκτική ή μεταφορική του έννοια και, για να έχει ισχύ, πρέπει να τηρούνται οι αρχές του «συμβολαίου» που συνάπτεται μεταξύ παιδιών και δασκάλου πριν εμπλακούν στη δραματική διαδικασία.

β) Οι ρόλοι, δηλαδή η συμπεριφορά των χαρακτήρων. Στη δραματοποίηση το ενδιαφέρον του ρόλου δεν εστιάζεται στις υποκριτικές ικανότητες του παιδιού ούτε στο χτίσιμο μιας πολύπλοκης προσωπικότητας. Η ανάληψη του ρόλου από τον συμμετέχοντα έχει σκοπό τη βίωση μιας εμπειρίας, προκειμένου, μέσα από αυθόρμητες δράσεις, να οδηγηθεί στη συνειδητοποίηση και στην κατανόηση του εαυτού και του κόσμου. Κατά την ανάληψη ρόλου, ο μαθητής καλείται να υιοθετήσει την οπτική γωνία του ρόλου του απέναντι σ’ ένα θέμα και να καθορίσει τα κίνητρά του.

γ) Η εστίαση αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία του θεάτρου. Η απομόνωση μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής παραπέμπει σε μια ευρύτερη ανθρώπινη εμπειρία και δίνει νύξεις για ό,τι υπονοείται πίσω από αυτήν. Η δραματική δραστηριότητα εστιάζει σε μια συγκεκριμένη στιγμή ή πλευρά ενός γενικότερου θέματος και έτσι αποφεύγεται η σύγχυση και επιτυγχάνεται η δυναμικότερη εμπλοκή των συμμετεχόντων.

δ) Η δραματική ένταση, οι τρόποι δηλαδή με τους οποίους μια σταθερή κατάσταση μετασχηματίζεται σε γεγονός που να ελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών: θέτοντας ερωτήματα, δημιουργώντας σασπένς, τονίζοντας καταστάσεις αναμονής ή αγνώστου, θέτοντας απαγορεύσεις και δημιουργώντας συγκρούσεις και διλήμματα.

ε) Ο χρόνος και ο χώρος, οι οποίοι πρέπει να είναι σαφώς οριοθετημένοι.

στ) Ο λόγος και η κίνηση του σώματος.

ζ) Τα σύμβολα που είναι συνήθως αντικείμενα, εικόνες, μουσική ή κινήσεις. Οι μαθητές συμφωνούν από κοινού σε κάποια σύμβολα, προκειμένου να οριοθετήσουν ένα χαρακτήρα, ένα χώρο ή μια συμπεριφορά.

η) Το νόημα το οποίο είναι ο στόχος της όλης διαδικασίας. Οι μαθητές οδηγούνται, με τη συμβολή των προηγούμενων συστατικών στοιχείων του δράματος, στη βίωση νέων εμπειριών και στη νοηματοδότησή τους.

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(3)

Οι τεχνικές δραματοποίησης είναι πάρα πολλές και δεν είναι δυνατόν να αναφερθούν εδώ όλες. Θα αναφερθούν μόνον όσες χρησιμοποιούνται συχνότερα και όσες αναφέρονται στα σενάρια αυτού του Οδηγού:

- *1. Παγωμένες εικόνες*: τα παιδιά με τα σώματά τους δημιουργούν μια εικόνα η οποία αποτυπώνει μια συγκεκριμένη στιγμή δράσης ή μια γενικότερη έννοια ή ιδέα. Η εικόνα αυτή, που πρέπει να είναι ακίνητη, ενέχει μια δυναμική, καθώς αποκρυσταλλώνει όλο το νόημα της δράσης.
- *2. Ομαδική διαμόρφωση χώρου*: τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν το περιβάλλον στο οποίο θα διαδραματιστεί η δραματοποίηση. Για να μεταμορφώσουν την αίθουσα στον επιθυμητό μυθοπλαστικό χώρο χρησιμοποιούν τα κατάλληλα αντικείμενα: υφάσματα, χαρτόνια, μικροαντικείμενα, μουσικά όργανα.
- *3. Περίγραμμα χαρακτήρα*: οι μαθητές σχεδιάζουν σε ένα μεγάλο χαρτί το περίγραμμα ενός ρόλου που τους ενδιαφέρει. Προσθέτουν στο περίγραμμα σκέψεις, συναισθήματα και χαρακτηρισμούς που αφορούν το συγκεκριμένο ρόλο, του χαρίζουν ποιήματα, τραγούδια και συμβουλές ή συνθέτουν γι’ αυτόν, ατομικά ή ομαδικά, κείμενα όπως επιστολές, γράμματα, ευχές και οδηγίες.
- *4. Χάρτης της ιστορίας*: συνήθως σχεδιάζεται από τα παιδιά, πριν ασχοληθούν με τη δράση της ιστορίας και αναλάβουν ρόλους. Σε αυτόν, εκτός από το περιβάλλον, τοποθετούν τα σημαντικότερα γεγονότα και επεισόδια.

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(4)

- 5. *Αντικείμενα του χαρακτήρα*: μια σειρά αντικειμένων (φωτογραφίες, γράμματα, ρούχα, ημερολόγια, μικροαντικείμενα) χρησιμοποιείται από τον εκπαιδευτικό εμψυχωτή, προκειμένου να εισαγάγει ένα καινούριο ρόλο. Τα αντικείμενα χρειάζεται να είναι συνδεδεμένα νοηματικά μεταξύ τους, με τρόπο που, μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις, να οδηγούν τους μαθητές σε συμπεράσματα για το ρόλο.
- *6. Ξενάγηση*: με μια μορφή αφήγησης, μια ομάδα μαθητών παρέχει πληροφορίες για το περιβάλλον όπου πραγματοποιείται το δράμα. Καθώς παρέχει τη δυνατότητα για μια λεπτομερή περιγραφή του δραματικού χώρου, μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο για να προσεγγίσουν οι μαθητές ένα διδακτικό αντικείμενο (τόπο, μνημείο, κτήριο) και να το παρουσιάσουν θεατρικά στους υπόλοιπους συμμαθητές τους.
- *7. Συνέντευξη*: κάποιοι μαθητές επιλέγονται να εκμαιεύσουν πληροφορίες, κίνητρα, συμπεριφορές, δυνατότητες θέτοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις, ενώ οι υπόλοιποι καλούνται να απαντήσουν.
- *8. Τηλεφωνική επικοινωνία*: ένα ζευγάρι συμμετέχει σε ρόλο σε μια τηλεφωνική συνδιάλεξη, ενώ η υπόλοιπη τάξη παρακολουθεί. Μέσα από την τηλεφωνική επικοινωνία δίνονται πληροφορίες, αναζητούνται συμβουλές, δημιουργείται δραματική ένταση και παράλληλα εξελίσσεται η πλοκή της ιστορίας (Κατσαρίδου, 2011).

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(5)

- *9. Ρεπορτάζ-τηλεοπτική εκπομπή*: οι μαθητές σε ρόλο δημοσιογράφου ή τηλεοπτικού παρουσιαστή καλούνται να παρουσιάσουν την ιστορία από μια νέα οπτική γωνία που τους προσφέρει απόσταση από τους πρωταγωνιστές της ιστορίας. Στην εκπομπή μπορούν να συμμετέχουν ειδικοί προσκεκλημένοι (επιστήμονες, καλλιτέχνες, πολιτικοί), οπότε φωτίζονται διαφορετικές πλευρές της υπόθεσης.
- *10. Καρέκλα των αποκαλύψεων ή καυτή/ανακριτική καρέκλα*: μια ομάδα μαθητών, εντός ή εκτός ρόλου, θέτει ερωτήσεις σε ένα χαρακτήρα του δράματος που παραμένει σε ρόλο. Ο χαρακτήρας αυτός κάθεται στην καρέκλα των αποκαλύψεων και συνήθως βρίσκεται απέναντι από την υπόλοιπη ομάδα που θέτει ερωτήσεις. Μέσα από την τεχνική φωτίζονται τα κίνητρα, οι αξίες, οι αντιλήψεις, οι στάσεις, οι επιθυμίες και η συμπεριφορά του χαρακτήρα.
- *11. Μια μέρα στη ζωή*: μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά, προκειμένου να παρουσιαστούν διάφορα στιγμιότυπα από την καθημερινότητα ενός ρόλου. Επίσης, οι μαθητές μπορούν να εφαρμόσουν την τεχνική, προκειμένου να αναζητήσουν στοιχεία και να διερευνήσουν γεγονότα που οδήγησαν σε συγκεκριμένες καταστάσεις.
- *12. Μανδύας του ειδικού*: οι μαθητές καλούνται να πάρουν ρόλους «ειδικών» (επιστημόνων, επαγγελματιών) και με τη γνώση που τους παρέχει ο ρόλος τους να αναλάβουν ένα συγκεκριμένο έργο. Ο μανδύας του ειδικού ενισχύει την ενιαιοποίηση της γνώσης, το συνδυασμό των γνωστικών αντικειμένων, την ολόπλευρη αξιοποίηση των γνώσεων και των βιωμάτων των παιδιών. Είναι ένας θαυμάσιος τρόπος για να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα μιας έρευνας που έχουν κάνει.

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(6)

- *13. Μεταμόρφωση*: οι συμμετέχοντες, είτε ατομικά είτε ομαδικά, αναπαριστούν με τα σώματά τους αντικείμενα, περιβάλλοντα ή πλάσματα της φαντασίας, μέσα από τα οποία μιλούν και εκφράζουν ιδέες και απόψεις σε σχέση πάντα με το θέμα του δράματος.
- *14. Δραματοποιημένη αφήγηση*: παράλληλα με την αναπαράσταση των γεγονότων μιας ιστορίας από μαθητές υπάρχει και η αφήγησή της από ένα μαθητή εκτός ρόλου ή από τον εκπαιδευτικό. Έτσι, η ομάδα έχει τη δυνατότητα να καθυστερήσει αρκετά τη δράση και να εστιάσει σε γεγονότα που θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικά.
- *15. Τελετή*: τα παιδιά αναπαριστούν τη διαδικασία διάφορων τελετών, προκειμένου να σηματοδοτήσουν κάποια σημαντικά γεγονότα (γάμο, μνημόσυνο, γιορτή, γενέθλια, παρέλαση, χρησμοδοσία). Η συγκεκριμένη τεχνική έχει πολιτισμική και ιστορική αξία, καθώς εμπλέκονται τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων.
- *16. Αναδρομή στο παρελθόν*: χρησιμοποιείται σε μια κρίσιμη στιγμή του δράματος, όπου τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν σκηνές του παρελθόντος, που προηγούνται δηλαδή της δεδομένης στιγμής. Μέσα από την αναδρομή στο παρελθόν σκοπός είναι να φωτιστούν γεγονότα που ερμηνεύουν και ενισχύουν τη σχέση του παρόντος με την ιστορία.
- *17. Ανίχνευση της σκέψης*: η δράση των παιδιών παγώνει από τον εκπαιδευτικό σε κάποιο κρίσιμο και ενδιαφέρον σημείο. Τότε, τα παιδιά καλούνται να μπουν σε ρόλο και να αποκαλύψουν τις βαθύτερες επιθυμίες τους, τις σκέψεις τους, τις ανησυχίες τους, τα συναισθήματά τους. Απαραίτητο είναι να εκφραστούν σε πρώτο πρόσωπο ενικού.

3.1. Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης(7)

- *18. Αντικρουόμενες σκέψεις ή συμβουλές*: οι συμμετέχοντες, είτε σε ρόλο της συνείδησης ενός χαρακτήρα που καλείται να πάρει μια καθοριστική απόφαση ή βρίσκεται σε ένα μεγάλο δίλημμα είτε εκτός ρόλου, προτείνουν στο χαρακτήρα λύσεις, του δίνουν συμβουλές ή εκφράζουν τη σκέψη του. Σαφώς, οι σκέψεις και οι συμβουλές που προτείνονται μπορεί να είναι αντικρουόμενες, οπότε ο χαρακτήρας καλείται να εξετάσει όλες τις παραμέτρους και να προβεί σε συνειδητές επιλογές.
- 1*9. Υποστήριξη θέσης-σύγκρουση*: οι συμμετέχοντες τοποθετούνται σε μια νοητή γραμμή που συνδέει δύο άτομα που βρίσκονται σε αντιπαράθεση. Όσο πιο κοντά βρίσκονται στον έναν πόλο, τόσο πιο πολύ υποστηρίζουν το ρόλο που βρίσκεται στον πόλο αυτό. Στο κέντρο τοποθετούνται οι αναποφάσιστοι.
- *20. Οπτική γωνία (ή αλλαγή οπτικής γωνίας):* αποκαλύπτει ιδεολογικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αντιλήψεις των ατόμων που εκφράζονται κάθε φορά. Μπορεί να εφαρμοστεί με αφηγηματική μορφή ενός μονολόγου, όπου ένας ήρωας παρουσιάζει την ιστορία από τη δική του οπτική ή με τη μορφή θεατρικής αναπαράστασης, όπου τα παιδιά παρουσιάζουν με δράσεις διάφορες εκδοχές μιας ιστορίας.
- *21. Θέατρο φόρουμ ή θέατρο της αγοράς (forum theatre):* χρησιμοποιείται για να διερευνήσει τρόπους με τους οποίους ένας καταπιεσμένος μπορεί να άρει μια καταπιεστική συμπεριφορά ή ευρύτερα για να διερευνήσει ένα θέμα, μια κατάσταση, ένα πρόβλημα. Μια ομάδα παρουσιάζει στο κοινό μια σκηνή στην οποία υπάρχει ένα κοινωνικό ή πολιτικό πρόβλημα (διαμάχη). Η σκηνή τελειώνει με μια λύση που δίνεται στο πρόβλημα. Σαφώς, δεν συμφωνούν όλοι οι θεατές με τη λύση που δόθηκε. Τότε η σκηνή παίζεται από την αρχή, μόνο που τη δεύτερη φορά, οι θεατές μπορούν να συμμετέχουν αντικαθιστώντας τους ηθοποιούς και δοκιμάζοντας οι ίδιοι τις προτάσεις τους. Το Forum Theatre επιδιώκει να ερευνήσει τα αίτια που οδηγούν στην καταπίεση και να προτείνει εναλλακτικές δράσεις, ενδυναμώνοντας τον καταπιεσμένο. (ΠΣ-Οδηγός για τον εκπαιδευτικό σ.88-92)

3.2. Άλλες Δραστηριότητες(1)

-Αναζήτηση κειμένων, έργων τέχνης, μουσικών συνθέσεων, ταινιών για ένα θέμα.

-Φωτογράφιση, Βιντεοσκόπηση, Συνέντευξη.

-Ταξινόμηση των κειμένων με κριτήρια που έχουν προκύψει κατά την ανάγνωση: αγόρια/κορίτσια, φωνή νοσταλγίας, φωνή πίκρας, θετική/αρνητική άποψη για το σχολείο…

-Θεματική ανθολογία με κομμάτια από τα βιβλία που διαβάζουμε

-Ζωγραφική αναπαράσταση, δημιουργία κόμικς -Οπτικοποίηση ποιημάτων με φωτογραφίες, με κολάζ και έργα ζωγραφικής από το διαδίκτυο ή με ζωγραφιές των μαθητών.

-Οι μαθητές ακούν μελοποιήσεις ποιημάτων, αναγνώσεις των ίδιων των ποιητών.

-Ανίχνευση ενός θέματος στο έργο των μεγάλων μας ποιητών.

-Σύγκριση-εντοπισμός διαφορών κι ομοιοτήτων.

-Αναγνώριση της οπτικής γωνίας από την οποία το κείμενο πραγματεύεται ένα θέμα.

-Προφορική ή γραπτή αφήγηση του κειμένου με αλλαγή αφηγητή.

-Μετάπλαση ιστοριών: αλλάζουμε το τέλος ή το ύφος τους/μεταφορά τους σε άλλη εποχή.

3.2. Άλλες Δραστηριότητες(2)

-Συγγραφή διαφορετικών κειμενικών ειδών (ημερολόγιο, διάλογος, αφήγηση, γράμμα κ.ά.).

-Έκδοση εφημερίδας ή σχολικού λογοτεχνικού περιοδικού με ίδιο θέμα.

-Συγγραφή κειμένου για το οπισθόφυλλο του βιβλίου, που να ελκύει τους αναγνώστες.

-Δημιουργία «πινακοθήκης».

-Παρουσίαση εργασιών σε ιστολόγιο/δημιουργία διαδικτυακής κοινότητας αναγνωστών.

-Έρευνα σε εφημερίδες και περιοδικά για συλλογή και ανθολόγηση σε σχολικά ή μη βιβλία.

-Πλαισίωση των λογοτεχνικών κειμένων με ιστορικά στοιχεία που φωτίζουν το κείμενο.

-Αναζήτηση κείμενων εμπλουτισμένων με ψηφιακό υλικό.

-Συγγραφή προσωπικών κειμένων (ημερολόγια, αυτοβιογραφίες, επιστολές).

-Ακρόαση των ποιητικών κειμένων και σχολιασμός των αναγνωστικών εκδοχών

-Δημιουργία μίας σκηνής συνάντησης με τον ήρωα του ποιητικού κειμένου που μας εντυπωσίασε περισσότερο (π.χ. με μορφή συνέντευξης, με στόχο τη διερεύνηση της στάσης ζωής ή της συναισθηματικής κατάστασης του ποιητή)

3.2. Άλλες Δραστηριότητες(3)

-Μεταφορά του αφηγηματικού κειμένου σε πολυτροπικό π.χ. με μορφή τηλεοπτικού αφιερώματος ή τηλεοπτικής εκπομπής.

-Δημιουργία έντυπου και ψηφιακού ανθολογίου, το οποίο θα παραδοθεί στη βιβλιοθήκη του σχολείου και θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου.

-Δημιουργία έκθεσης στο σχολείο.

-Προσθήκη και αφαίρεση σκηνών και χαρακτήρων από το κείμενο-«μεταμόρφωσή του».

-Κατασκευή χρονολογίου με τα έργα που διαβάστηκαν, τα γεγονότα στα οποία αναφέρονται, τα γεγονότα της εποχής του συγγραφέα με παράλληλη έκθεση καλλιτεχνικού και φωτογραφικού υλικού.

-Κατασκευή εννοιολογικών χαρτών για την αναπαράσταση των διαφόρων ειδών/σχέσεων.

-Προβολή ντοκυμαντέρ και αξιοποίησή του.

-Δημιουργία μιας «βιβλιοθήκης» εφηβικού μυθιστορήματος. Η βιβλιοθήκη μπορεί να περιλαμβάνει τις βιβλιοπαρουσιάσεις, τα οπισθόφυλλα και αποσπάσματα των κειμένων με περιγραφές εφήβων.

-Εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης με ανάλογα κείμενα που αναζητούν οι μαθητές στην ιστοσελίδα του ΕΚΕΒΙ ή σε ιστοσελίδες εκδοτικών οίκων.

Βιβλιογραφία

- Αυδή Α. & Χατζηγεωργίου Μ. (2007). *Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση. 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ετήσιο περιοδικό του Δικτύου Εκπαίδευση και Θέατρο
- Κατσαρίδου Μ. (2011) *Η μέθοδος της δραματοποίησης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: ΠΤΔΕ, ΑΠΘ,
- http://invenio.lib.auth.gr/record/127351/files/GRI-2011-7351.pdf
- Πανελλήνιο Δικτύο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: www.theatroedu.gr
- Παπαδόπουλος Σ., (2007). *Με τη Γλώσσα του θεάτρου. Η διερευνητική δραματοποίηση στη διδασκαλία της Γλώσσας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο, Αθήνα 2011
- Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση-Οδηγός για τον εκπαιδευτικό, Αθήνα 2011